

Türk evinde ana yapım malzemesi **ahşap**, yapım yöntemi olarak da **ahşap çatkı yöntemi** seçilmiştir.

- Bu yöntem bir geleneğin devamı olduğu kadar, Anadolu ve Rumeli'nin ormanlık bitki örtüsüne de uygun bir yöntemdir.
- Ahşap çatkı yöntemi Anadolu'nun deprem kuşağı üzerinde bulunması nedeniyle de bölgeye uygun bir yöntemdir.
- Yığma ahşap yönleme göre daha az ahşap malzeme gerektirir, dolayısıyla ahşabı az yöreler için de **ahşap çatkı** uygundur. Ahşap çatkı arasında; dolgu malzemesi olarak her yörede kolay bulunan malzemeler kullanılmıştır.
- Bu yöntem de çadır gibi çabuk kurulmaya elverişli bir yöntemdir. Bu nedenle devamlı hareket ve yayılım halinde olan bir topluma göredir. Yine aynı nedenle ahşap yapı detayları da basit olup, karmaşık geçme detayları yerine kolay geçmeler ve çivili birleşimler tercih edilmiştir.

- Ahşap yapım tekniğinde, ayrıca toplumun hayata bakış açısının da rolü vardır. İnsan hayatı geçicidir. O zaman evinin de geçici olması normaldir, mala tamah etmek yersizdir. Toplum yapıları ve dini yapıların ise kalıcı olması gerekir, onun için kâgir yapılmıştır.
- Ahşap çatkı yöntemi, dış ortama daha çok açılmaya imkân vererek açık sofalar yapılmasına, daha çok pencere açılmasına, çıkmalar ve geniş saçaklara imkan vermiştir. Böylece Türk evinde iklim denetimi ve rutubetli ortamda iyi nefes alması sağlanmış, nemin yoğunlaşması önlenmiştir.
- Ahşap çatkı tekniğinin tek kusuru yangına karşı dayanıksız olmasıdır. Ancak, aynı zamanda yangınlar sonucu bir anda yok olan mahallelerin, kısa sürede yapılmasını da kolaylaştırmıştır. Böylece eskidikçe yenilenen evler bulundukları dönemin sanatına uyum sağlamış ve ailelerin yeni ihtiyaçlarını da karşılamıştır.

EVLERİN YAPIMINDA KULLANILAN MALZEMELER

Taş: Hayatlı evin yapımında bütün bölgelerde yaygın olarak taş, ahşap ve kerpiç kullanılmıştır. Bütün bölgelerdeki Türk evlerinin giriş katlarındaki bütün taşıyıcı duvarlar ve üst katlardaki beden duvarları genellikle moloz taş duvardır. Taş malzeme genellikle yakın çevredeki ocaklardan elde edilmiştir. Yakın çevrede taş ocağının olmadığı yerlerde dere taşları bile yapıda kullanılmıştır. Taş malzeme ile ahşap malzemenin az olduğu yerlerde çatki arasında dolgu malzemesi olarak da karşılaşılır.

Ahşap: Türk evinin ana yapım malzemesidir. Hayatlı Türk evinin başlangıç dönemi dışında, üst katlardaki bütün duvarlar ocaklı beden duvarı hariç, ahşap çatkılı olarak yapılmıştır. Tavanlar, döşemeler, dolaplar, kapı ve pencereler için ahşap kullanılmıştır. Taş ya da kerpiç duvar içinde ahşap hatıl kullanımı da yaygındır.

Ahşap çatkı arasında genellikle kerpiç dolgu kullanılmıştır. Çatkı arasının taş, ahşap ve tuğla ile doldurulduğu veya dolgusuz bırakıldığı örneklerle de sık rastlanır.

Evlerin yapımında genellikle çam, meşe, kestane, köknar, gürgen, ardıç, sedir ve kavak kullanılmış olmakla birlikte ahşap malzemenin kullanımında yörelere göre farklılıklar görülür.

Meşe ağacı dökme gibi yatay kirişlerin üretilmesinde kullanılmıştır. Kolayca çürümediği için nemli bir alan olan tuvalet ve abdestlik bölümlerinde de kullanılmıştır.

Köknar ağacı diğerlerine göre daha hafif bir ağaç olduğu için her zaman aranmış ve tercih edilmiştir. Hatıl olarak kullanıldığı gibi döşemelerde ve üst katın kirişlerinde de kullanılmıştır.

Ardıç ağacı, çok sağlam ve neme dayanıklı olan ancak sağlam olduğu kadar da ağır bir ağaçtır. Ardıç ağacından zemin katlarda döşeme, kiriş, hatıl olarak yararlanılmış ve hela , abdestlik gibi su gören yerlerde kullanılmıştır.

Çam ağacı döşemelerde, taş duvar içindeki hatılarda kullanılmıştır.

Kavak ağacı, yağış ve neme maruz kalmadığı takdirde uzun yıllar sağlamlığını koruyan **kavak ağacı** yapıların özellikle çatı konstrüksiyonunda ve üst kirişlerde kullanılmıştır.

- Aşı boyası; ahşap kaplama genellikle aşı boyası ile boyanırdı. Aşı boyası, doğal toprak boya olup, sarıdan kırmızıya değişik renklerde olur.İçinde demirhidroksit,alüminyumhidroksit ve silis bulunur.Sarı aşı boya 250 C kadar ısıtılırsa kırmızı olur.
- Bezir yağı; koruyuculuğu fazla olmadığı için zengin kişiler aşı boyası içine bezir yağı katarak evlerini boyamışlardır. Bezir yağı keten tohumu yağıdır. Kaynatılmazsa İngiliz beziri, kaynatılırsa Osmanlı beziri olur.
- Gomalak ise bir böceğin salgıladığı doğal bir reçine olup, kapı,dolap ve pencerelerin korunmasında kullanılır.

Kerpiç: Toprağa saman katılarak ayakla çığnenir. Bir iki gün bekletilir. Dörtlü ya da   l  kalıplara dökülür. Kerpiç kesimi daha çok mayısta yapılır ve dökümden 10 gün sonra kerpiç kullanılabilir hale gelir.(27x27x10, 27x13x10)

Kiremit: amur  zle tirilir. Hamur gibi elle yoğrulur. Düz tahta kalıp üzerine ince kum konur.  zerine hamur yayılır, masterla düzeltilir. Tahta kalıp üzerine yerleştirilerek kiremit biçimi verilir. Kalıp hemen çıkarılır. Kiremit önce kurutulur sonra fırında pişirilir.

- **Çamur harcı:** Taş ve kerpiç duvar örgüsünde ve kaba sıvada kullanılmıştır. Çamur harç önceden elenen toprak içine su katılarak hazırlanır, kaba sıva için kullanılan harca saman katılır ancak duvar örgüsünde kullanılan çamur harca saman katılmaz. Karıştırma işlemi akşamdan yapılır, karışım ayakla çiğnenir ve mayalanmaya bırakılır. Çamur harç olarak sabahleyin kullanılmaya hazır bir hale gelir.
- **Kireç harcı:** Kaya kireci (sönmemiş kireç) bir tahta tekne içinde az su ile parçalanır. Bir gün bekletilir. Elekten elenerek toz kireç elde edilir. İçine kırıntı, kıl ve su katılır ve karıştırılır (sandık harcı), sıva yapmakta kullanılır.
- **Horasan harcı:** Su ile ilgili yerlerde, havuz ve depolarda kullanılır. Kireç, kiremit/tuğla kırıkları, yumurta akı, bezir yağı, vb malzemeler kullanılarak yapılır

Temeller

İnşaata başlanırken arsa ölçölüp, evin iç bölüntüsüne göre taksim edilir. Bu taksimata göre kazıklar çakılır, kazıklar birbirlerine iple bağlanır. Sonra genişliğı yaklaşık 50 cm ile 100 cm arasında olan temel çukurları kazılır. Temelin derinliğı ise arazinin eğimine ve toprağın cinsine göre değışir. Sert toprağa ulaşana kadar kazmak esastır. Ancak genellikle derinlik bir metreyi nadiren geçer. Temelin pek fazla derin olmamasının nedeni ahşabın hafif bir malzeme olmasındandır. Temel kazısının bitirilmesinden sonra en alta iri temel taşları yerleştirilir ve üstüne çamur harç konur. Köşelerde büyük taşlar, aralarda ise daha ufak taşlar olmak üzere temel taşları yerine yerleştirilir, aralarına çamur harç konarak örgü sağlamlaştırılır. Temel duvarı subasman seviyesine kadar yükselir veya bütün zemin kat boyunca devam eder. Oluşturulan bu temel, eğimli araziyi düzelterek binayı teraziye almak ve ahşap malzemeyi tabanın neminden korumak için yapılır.

Çatının bitirilmesinden sonra evin taban ve tavan döşemeleri ile üst kattaki bölme duvarları oluşturulur. Ocak yapımından anlayan bir usta taş malzeme ile ocağı örür. En son olarak da ince marangozluk işleri (oyma nişlerin, dolapların, kapı ve pencerelerin yapılması vs.) gerçekleştirilir. Bunlar da bitirilince ev sahibine teslim edilir.

• Temelin bitirilmesinden sonra zemin katın duvarlarının yapımına başlanır. Dikdörtgen kesitli ahşap kirişler temellerin üstüne yerleştirilerek taban oluşturulur. Tabanların üzerine yerleştirilen köşe dikmeler ile tabanı birbirlerine kenetlemek amacıyla köşelerde geçmelerin yanı sıra ağaç çiviler de kullanılmıştır. Köşelerdeki geçmeleri doğru biçimde yapmak maharet ve sabır ister. Usta kalemle boğaz açılacak yeri işaretler; balta, iğ demiri ve ağaç tokmakla boğazı yani kertiği açar. Hatıllar yerine yerleştirilmeden önce kertiklerin çalışıp çalışmadığı tezgah üzerinde sınanır, denenir. En ufak bir hata duvarın dikliğini, dolayısıyla binanın strüktürünü bozar. Duvarlar yükseldikçe kapı pencere boşlukları da bırakılır.

Zemin Katlar: Zemin kat duvarları çoğunlukla moloz taşla ve çamur harçla yapılmış yığma duvarlardır. Kireç harç geç dönem evlerinde kullanılmıştır. Bu duvarlara her zaman belirli aralıklarla ahşap hatıllar yerleştirilmiş, zaman zaman ahşap dikmeler, payandalar ile desteklenmiştir. Hatıl aralıkları 1, 1,5 m arasında olabilir. Duvar kalınlıkları 60-80 cm arasında değişir. Duvar dış yüzeyleri genellikle derzlenmiştir. Sıvalı örnekler çok azdır. Moloz taş duvarlarda bazen ahşap hatıl yerine 2 sıra tuğla hatıl yapılmış örnekler de mevcuttur.

Ünye, 2010

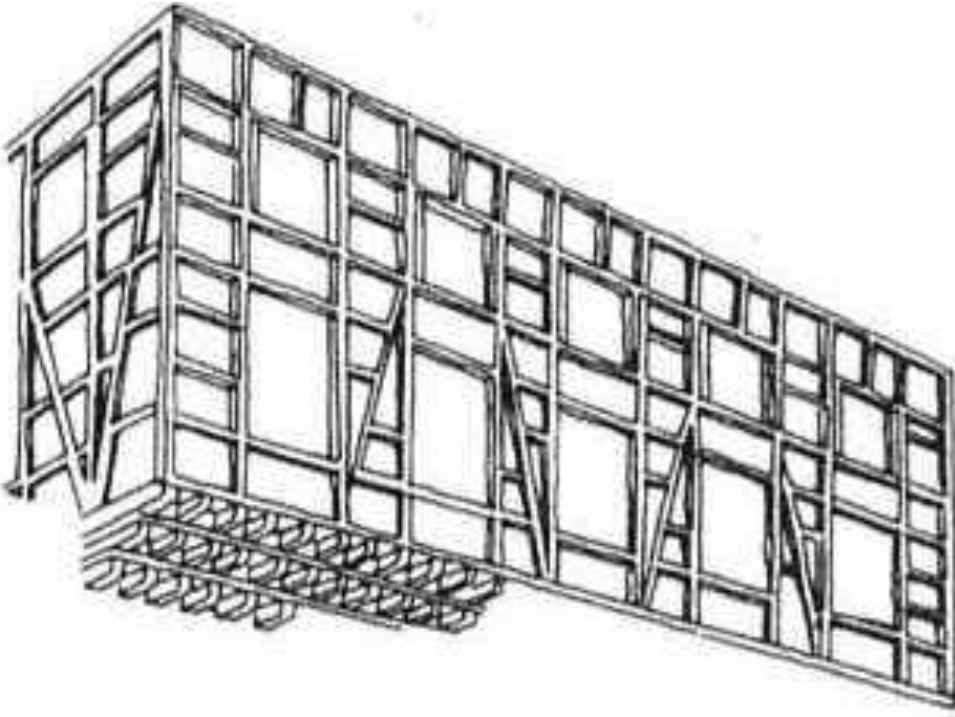

Akseki, Ormana civarındaki evlerde ise hatıllar 50 cm aralıklarla kuru moloz taş duvara yerleştirilmiştir. Duvar boyunca hem iç hem de dış yüze yerleştirilen hatılların arasında duvar kalınlığı kadar olan kısa bağlayıcı ahşaplar (piştuvanlar) kullanılmıştır. Uzun hatıllarla kısa hatıllar birbirlerine çivi veya geçmelerle bağlanmıştır.

Zemin kat duvarlarının kerpiç malzeme ile yapıldığı evler de vardır. Kerpiç duvarda da hatıl aralıkları ve duvar kalınlıkları taş duvar gibidir. Ancak kerpiç duvarların dış yüzleri hep sıvanmıştır.

Zemin kat duvarları genellikle penceresiz olduğu için dayanıklılığı daha fazladır. Açık sofalı evlerde sofayı taş kaidelerin üzerine oturan ahşap dikmeler taşır.

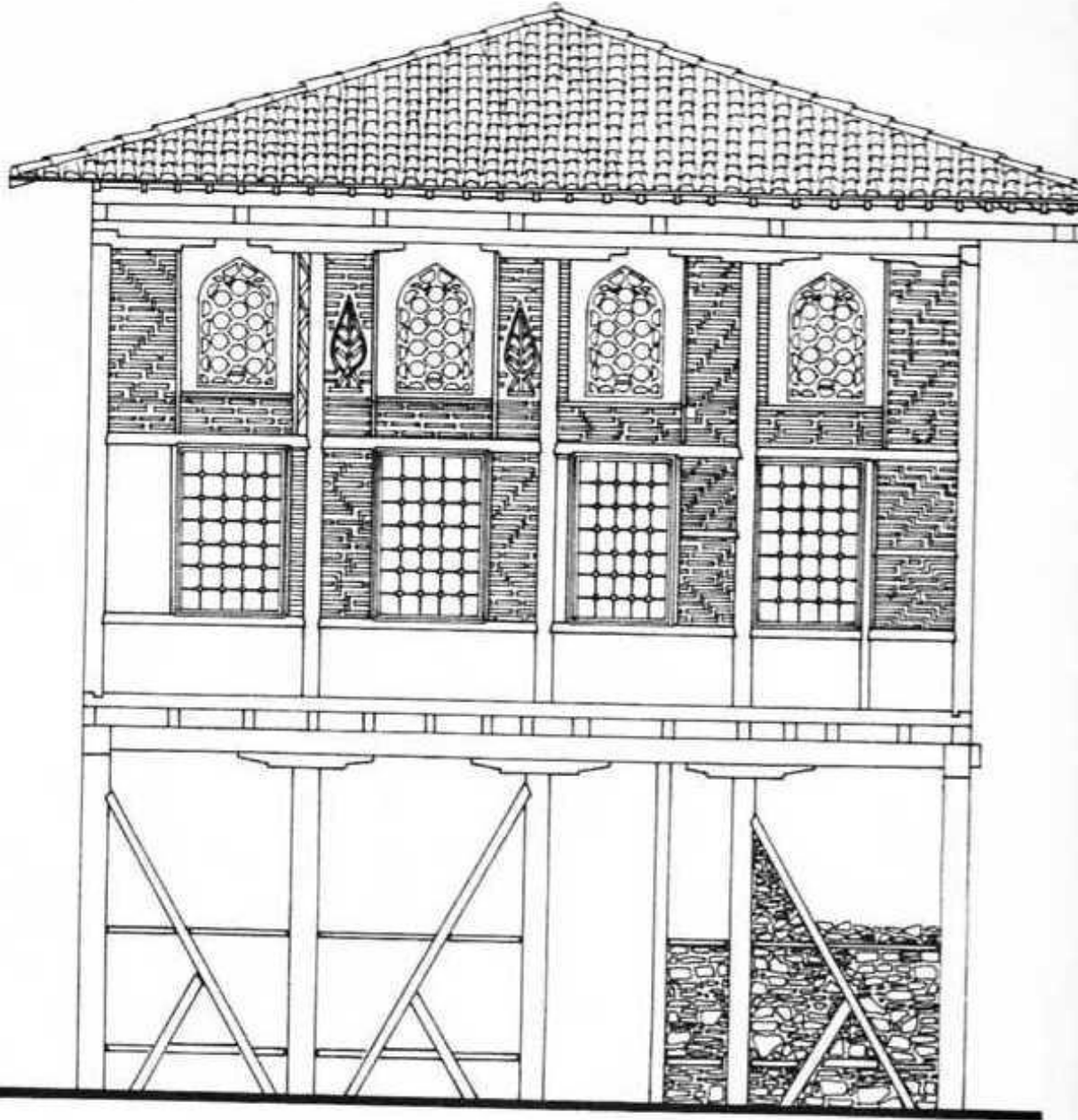

107 Ahşap çatk (Kafesçioğlu'ndan)

Ahşap çatk düzenini oluşturmak için 10-14 cm kalınlığında ağaçlar tercih edilir (köknar,  am) Eski tarihli evlerde dikmeler başlıklara dayandırılırdı ve dikme araları daha geni ti (45-70cm). K  e dikmeleri yanlamalar/payandalar ile desteklenir. Yanlamalar tabana kertme yapılarak oturtulur. Yeni tarihli evlerde dikme aralarına ana dikme kalınlığının yarısı kadar kalınlıkta ara dikmeler yerleştirilerek dikme arasındaki mesafe 20-40 cm'ye indirilmiştir. Pencere yanlarına her zaman ana dikmeler pencere aralarına ise ara dikmeler yerleştirilir.

- Çıkmalar alttan furuşlar/payandalar/eli böğründeler ile desteklenir.Payandalar üstte tabana veya arttırma tabanına altta taş duvar içindeki hatıla ya da taşa kertmelerle oturur.

- Tabanlar birbirine yarım geçme ile birleşir, bazen taban üstüne yerleştirilen dikmeye de geçme yapılır. Dikme yerleştirilirken ağacın yönü kökü aşağıya gelecek şekilde konur. Dikmeler tabana 3-4 çivi ile bağlanır. Dikme araları eski örneklerde kerpiç malzemeyle kılıcına örölerek doldurulmuştur.

•Bir başka dolgu biçimi de taş malzeme ile çatkının dış yüzüne tahta kalıp çakılarak içten çamur harçla örmek şeklindedir. Dikme araları yapı artığı ağaçlarla veya yıkılan evin ağaç artıkları ile de doldurulabilir(Safranbolu, dizeme). Geç dönem evlerinde ise kerpiç dolgunun yerini tuğla dolgu almıştır. Dikme aralarının doldurulmadığı örneklerde dış ve iç yüze bağdadi çita çakılarak sıva yapılır veya iç yüze bağdadi çita üzerine sıva, dış yüze ise ahşap kaplama yapılır.

Eski döneme ait bir çatkı örneği. Dikmeler daha seyrek ve kalın, yatay bağlantılar azdır. Dolgu kerpiçtir

Yeni döneme ait bir çatk1 örneği. Dikmeler sık ve ince, yatay bağlantılar fazla, dolgu malzemesi taş.

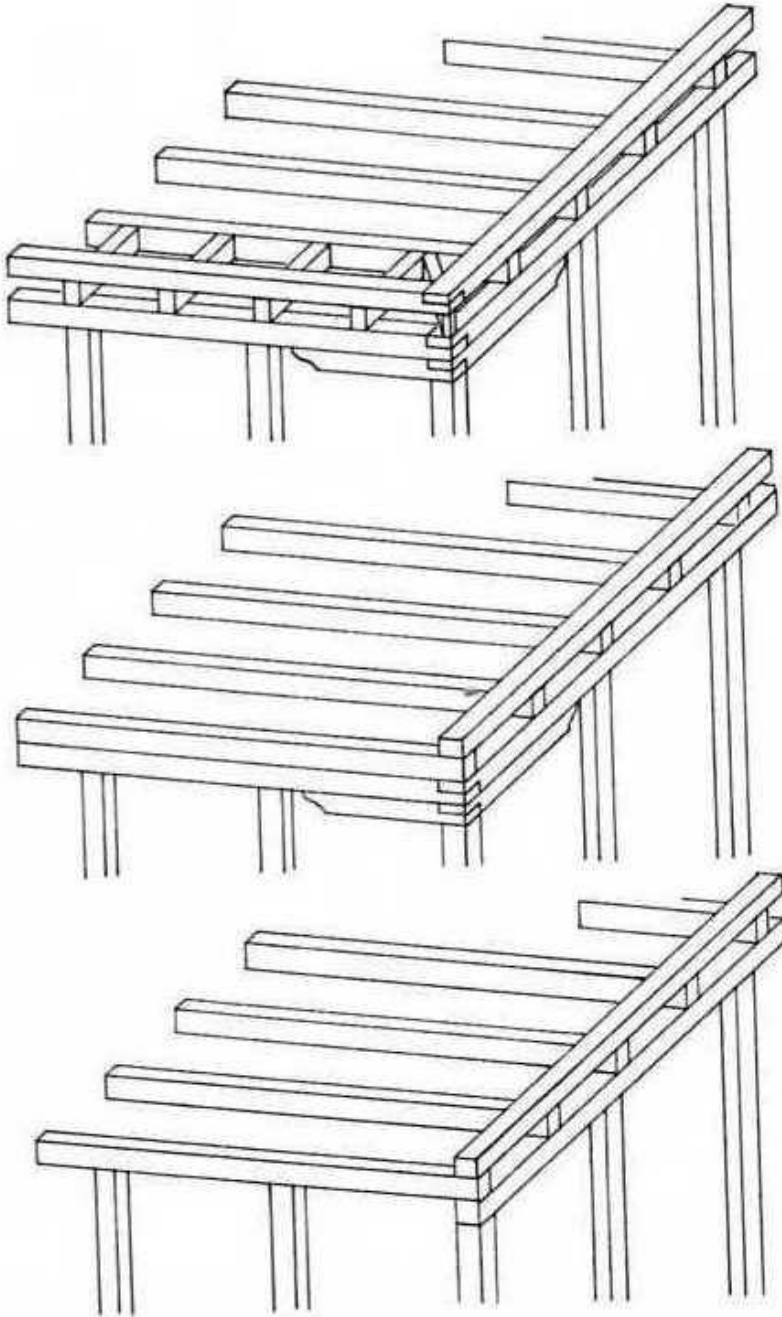

**Çıkıntılı yapıda döşemeyi
ve dikmeleri taşıyan
tabanların kuruluşu**

Döşeme kirişleri (Safranbolu-dökme) 35-40 cm ara ile üst tabanın üzerine yerleştirilir. Döşeme kirişleri tavan kirişlerinden daha büyük kesittedir.

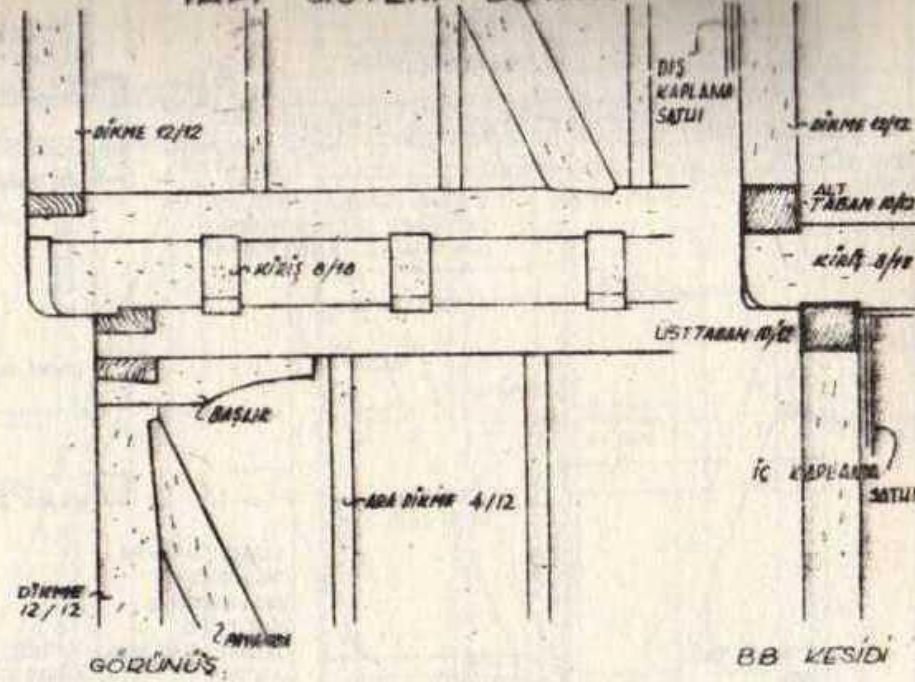
Ahşap çatkı, döşeme düzeyinde farklı biçimlerde çözümlenmiştir.

- tek tabanlı yöntem,
- bir yanda tek, diğer yanda çift tabanlı yöntem
- her iki yönde de çift tabanlı yöntem
- bir yönde iki diğer yönde üç tabanlı yöntem. (üç tabanın üst üste gelmesi bazı sakıncalar yarattığı için bu yöntem pek kullanılmamıştır.

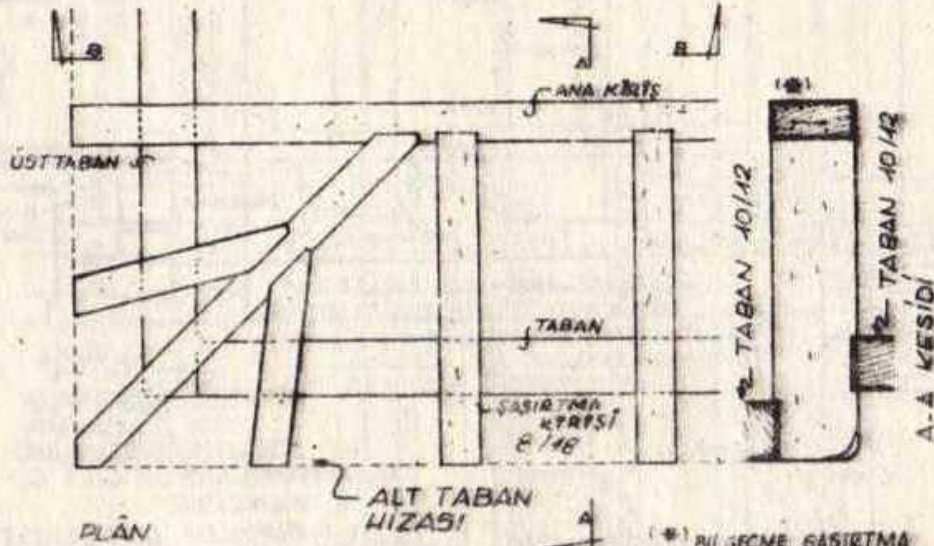

Döşeme kirişlerine Safranbolu ve civarında dökme adı verilir. Köşelerde tabanlar birbirlerine geçmeler ile bağlanır

KONSOL, ÇİFT TABANLI ANLAŞ KARKAS YADI SİSTEM DETAYI

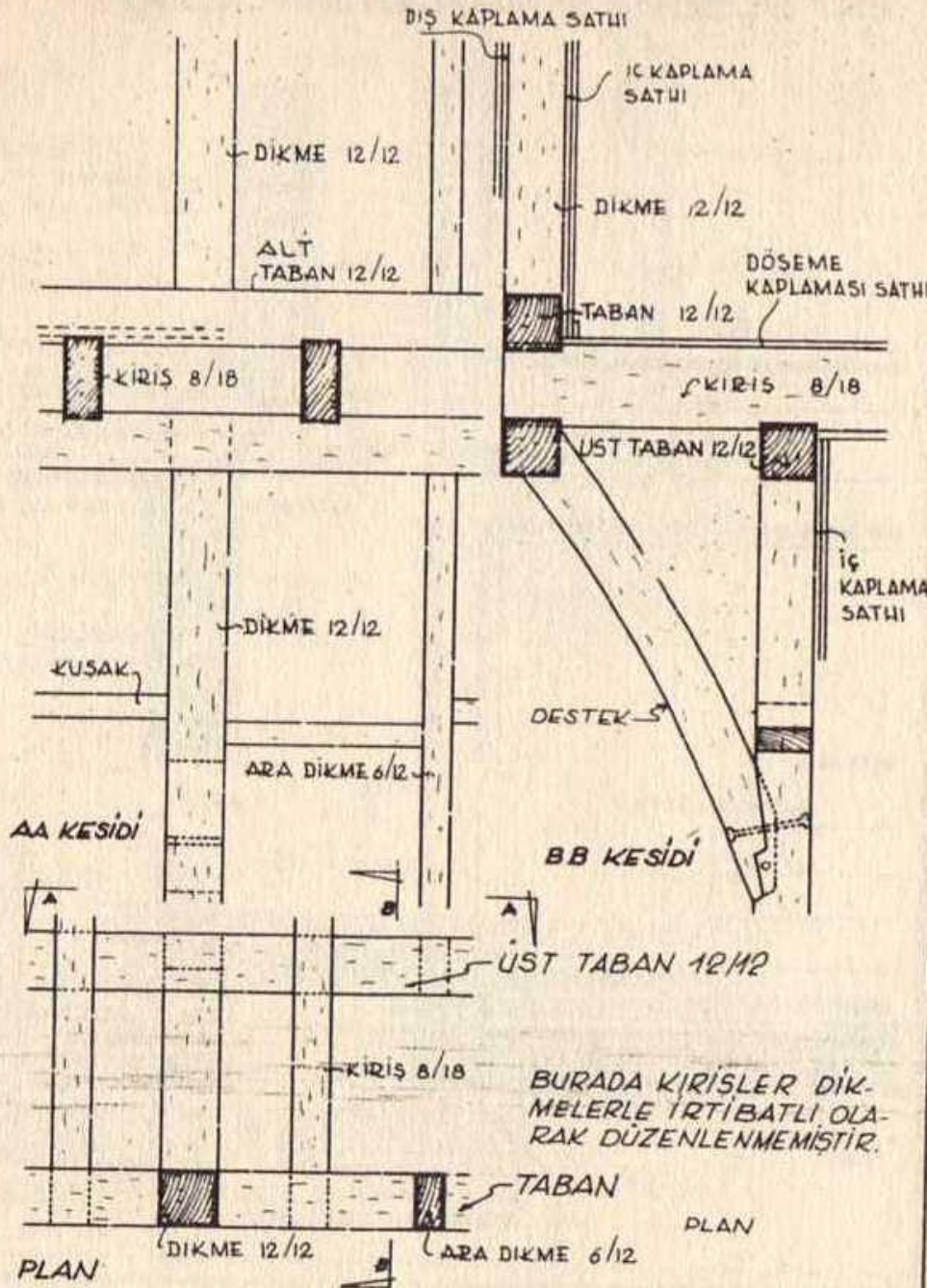

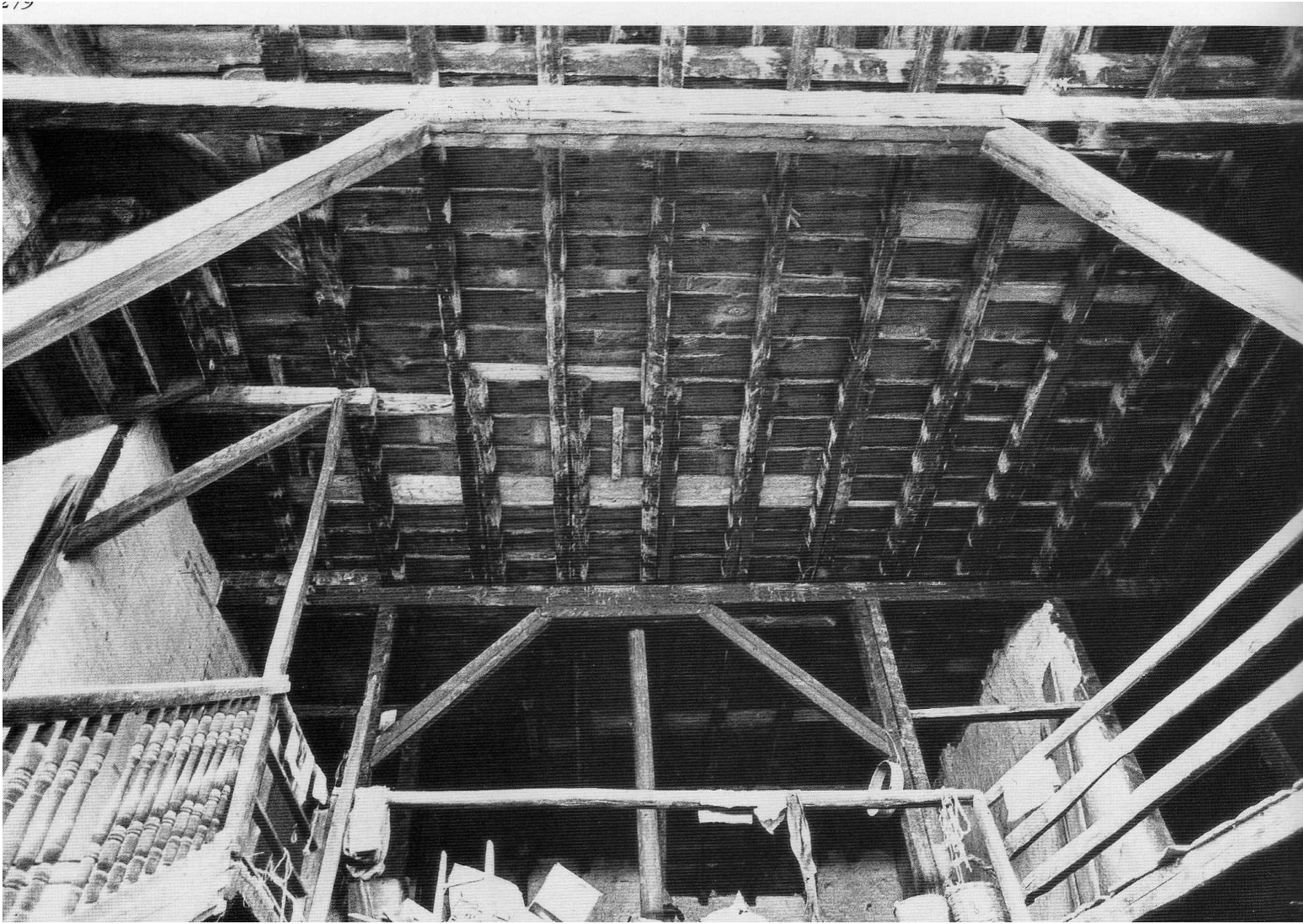
Çıkmalı odalarda köşegen doğrultusunda bir kiriş atılarak diğer kirişler yelpaze biçiminde bu kirişe tutturulur.

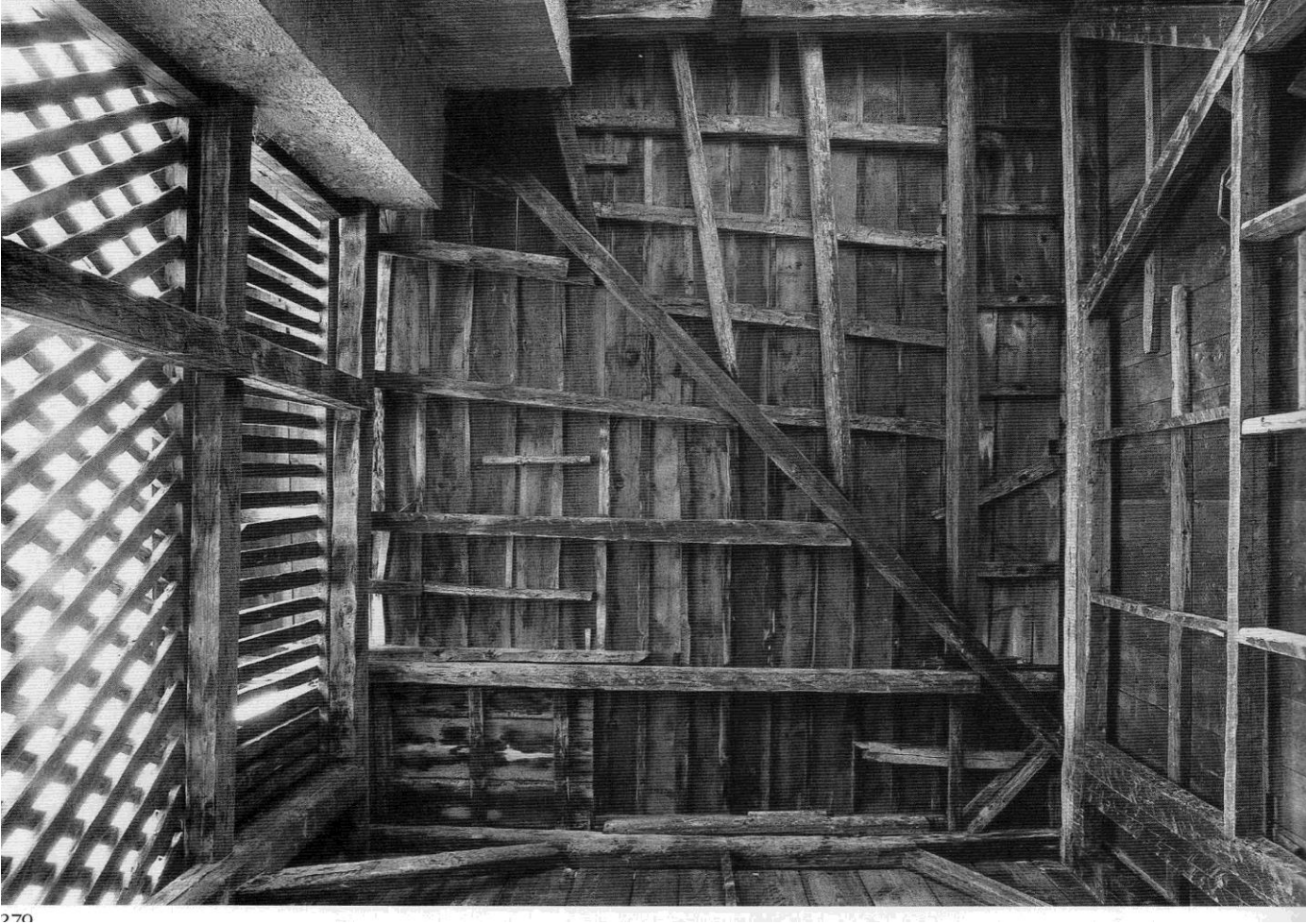
(*) BU SEÇME GASIHTMA KİRİŞİNİN AĞIRLI VE YUKARI İSTİHAKETTE OYNAMASINA NİHAİ

KONSOL, ÇİFT TABANLI ALIŞAP KARKAS YADI SİSTEM DETAYI

Sofa döşemesini taşıyan kirişler ve ayı bacakları

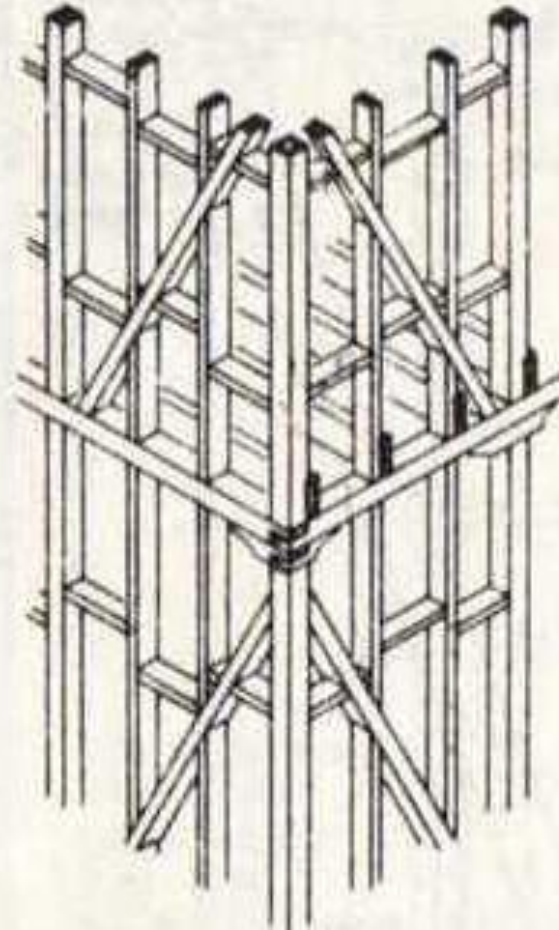
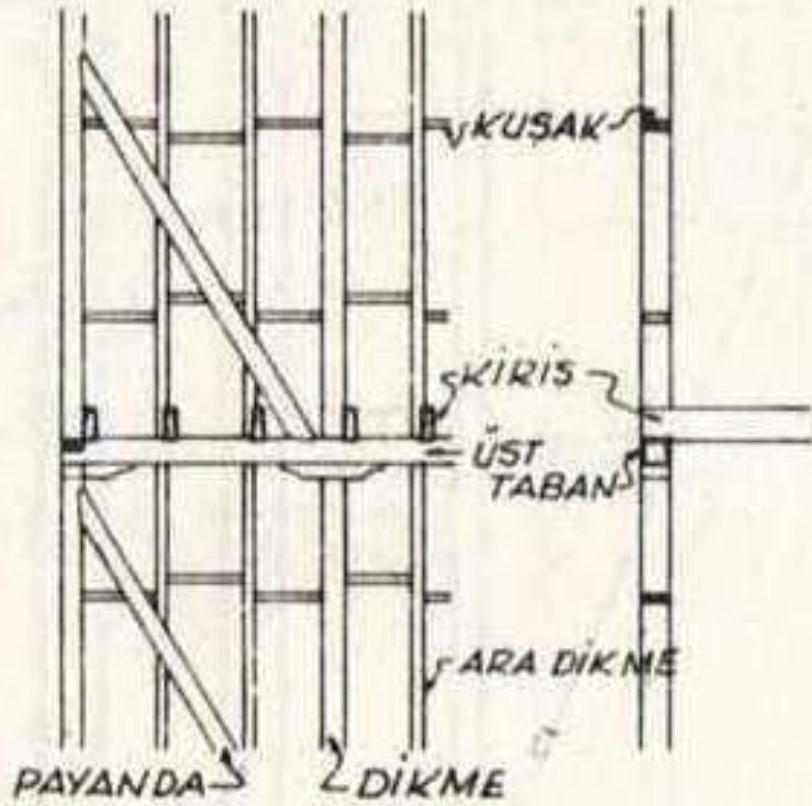

270

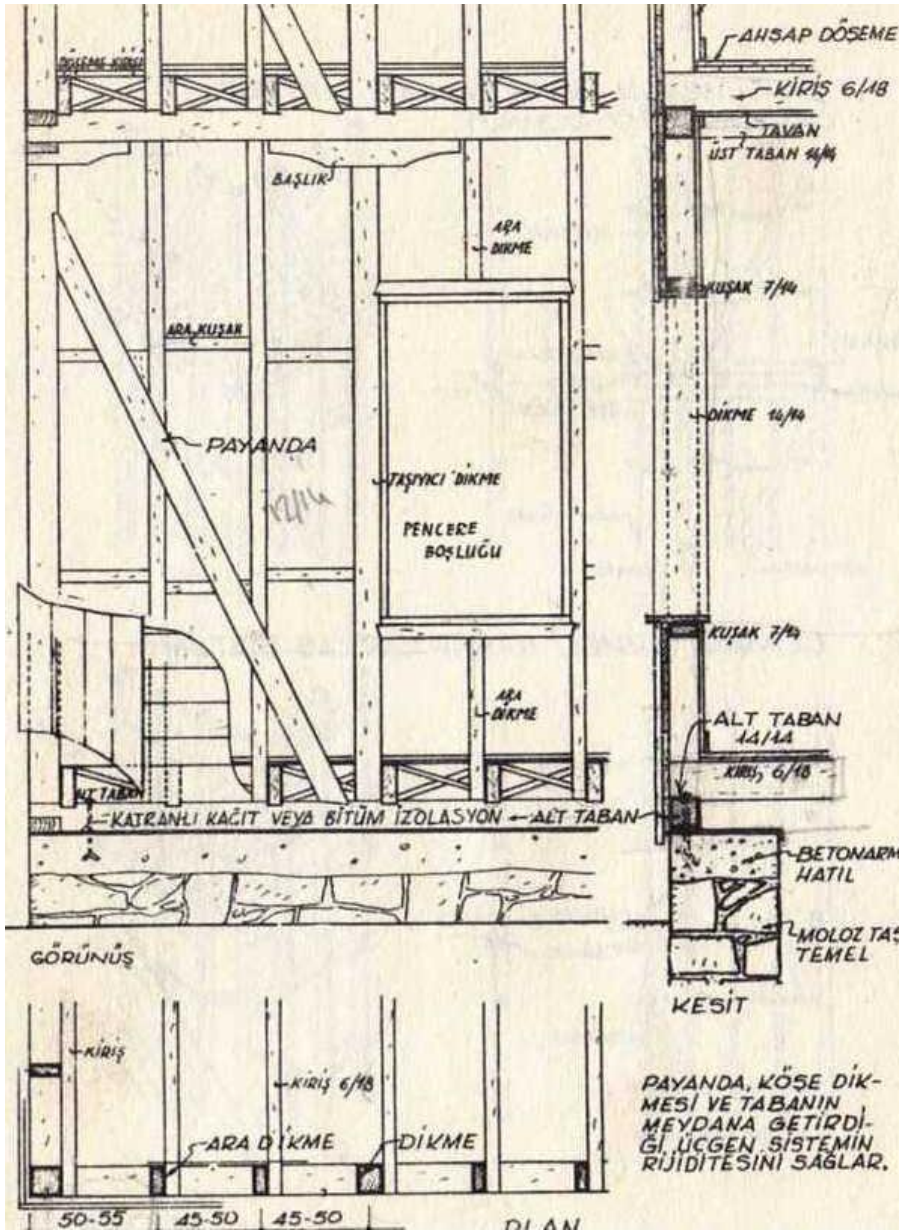
Üst kat döşemesini taşıyan kirişlerin zemin kattan görünümü. Köşegen doğrultusunda atılmış ana kirişe yelpaze gibi tutunan diğer kirişler. Döşeme tahtalarının çakılabilmesi için köşegenin bir yanındaki kirişlerin yüksekliği ana kirişten daha alçak tutulmuş ve bu kirişlerin üzerine bu kirişlere dik doğrultuda ikinci sıra kiriş atılmıştır.

AHŞAP KARKAS YAPI SİSTEMLERİ

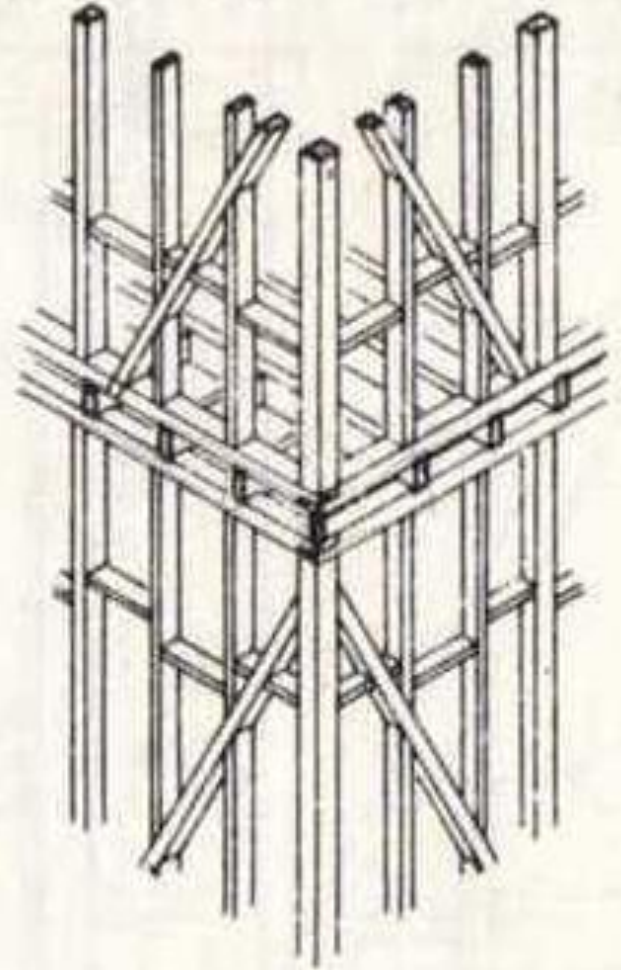
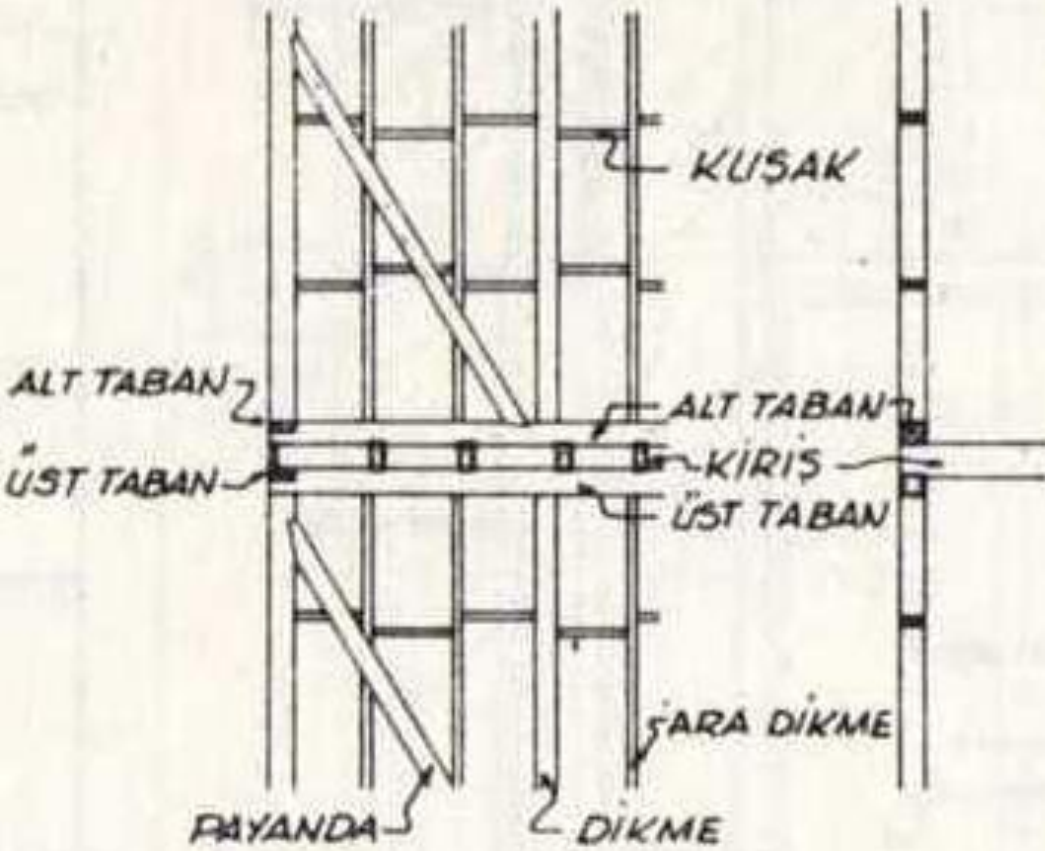
TEK TABANLI AHŞAP KARKAS SİSTEMİ

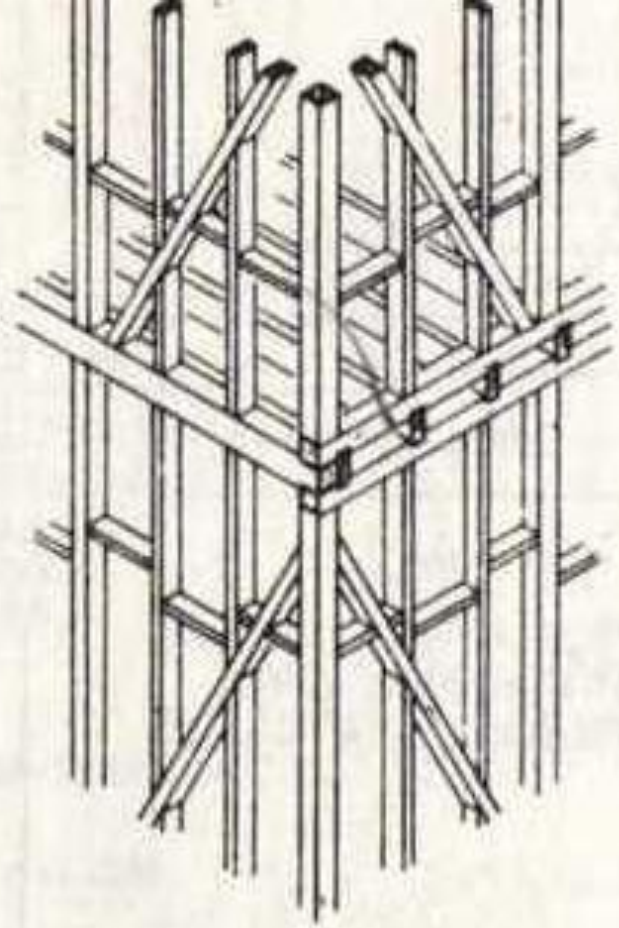
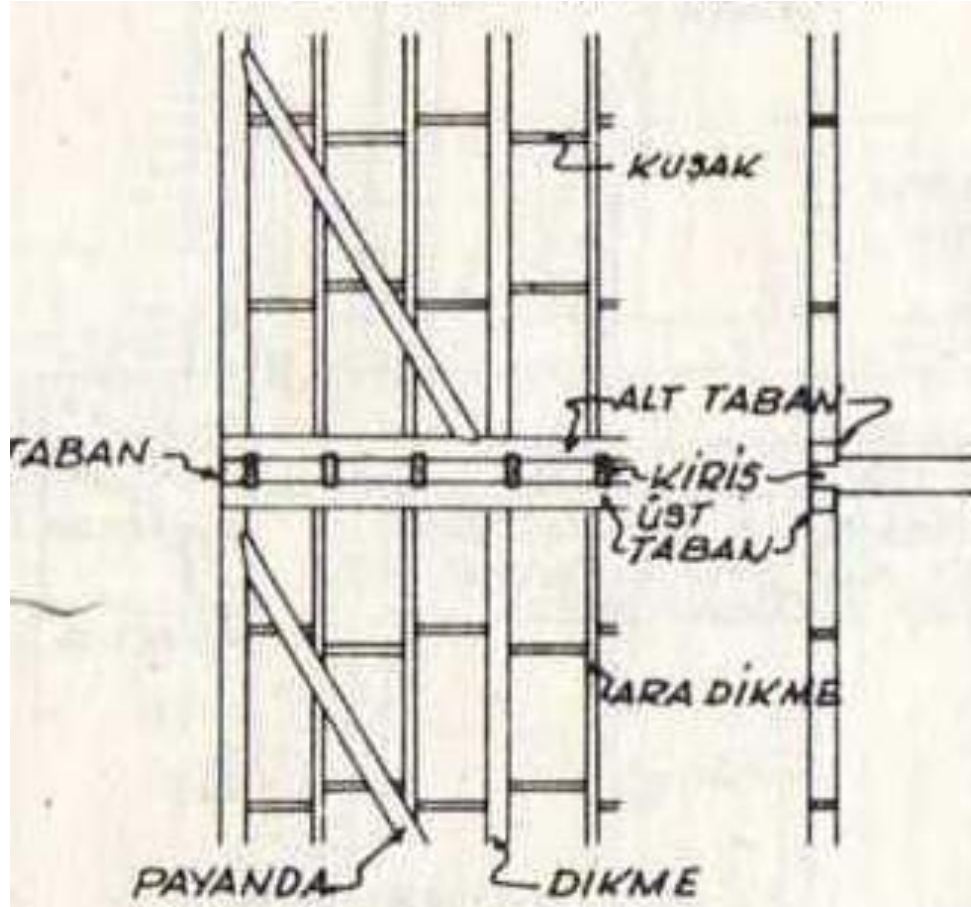
TEK TABANLI AHŞAP KARKAS/ ÇATKI SİSTEMİ

ÇİFT TABANLI AHŞAP KARKAS SİSTEMİ (İKİ YÖNDE ÇİFT TABANLI)

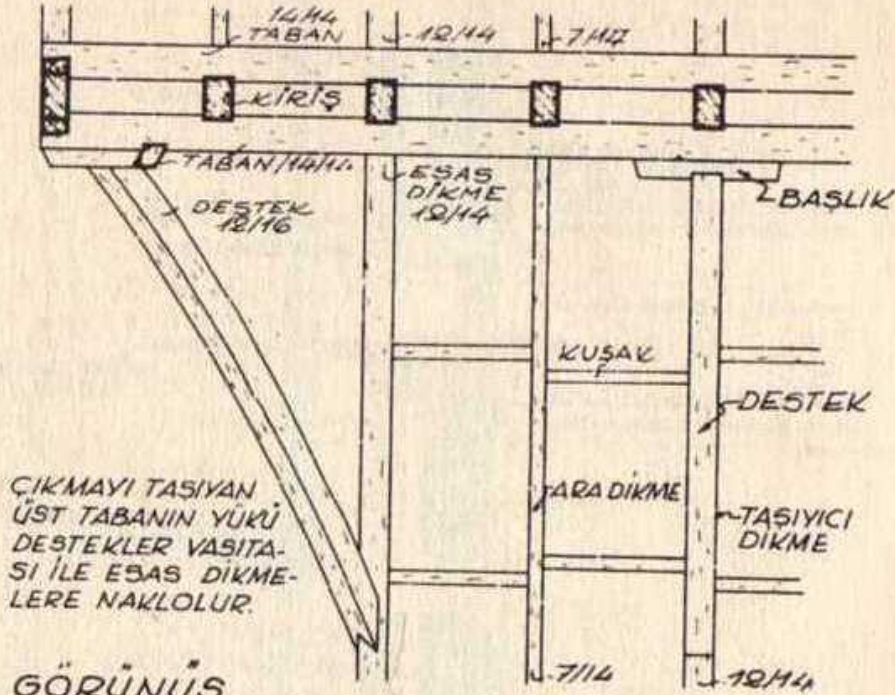

BİR YÖNDE ÇİFT TABANLI; BİR YÖNDE TEK TABANLI AHŞAP KARKAS/ ÇATKI DÜZENİ

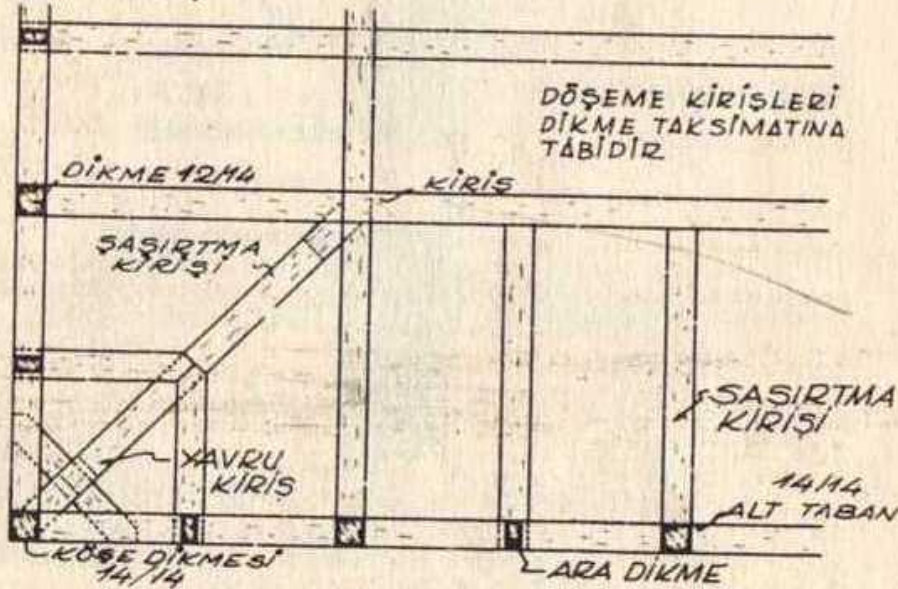

BURADAKİ SİSTEM HER
İKİ YONDE DE ÇİFT TA-
BANLIDIR.
KİRİSLER DİĞİLERLE
BAĞIMLI DEĞİLDİR.

KONSOL, ÇİFT TABANLI ALIŞAP KARKAS YADI SİSTEM DETAYI

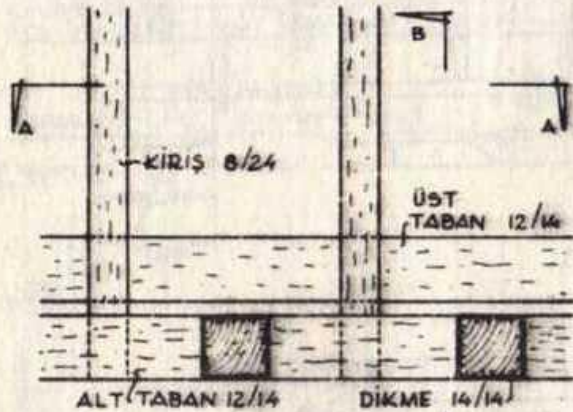
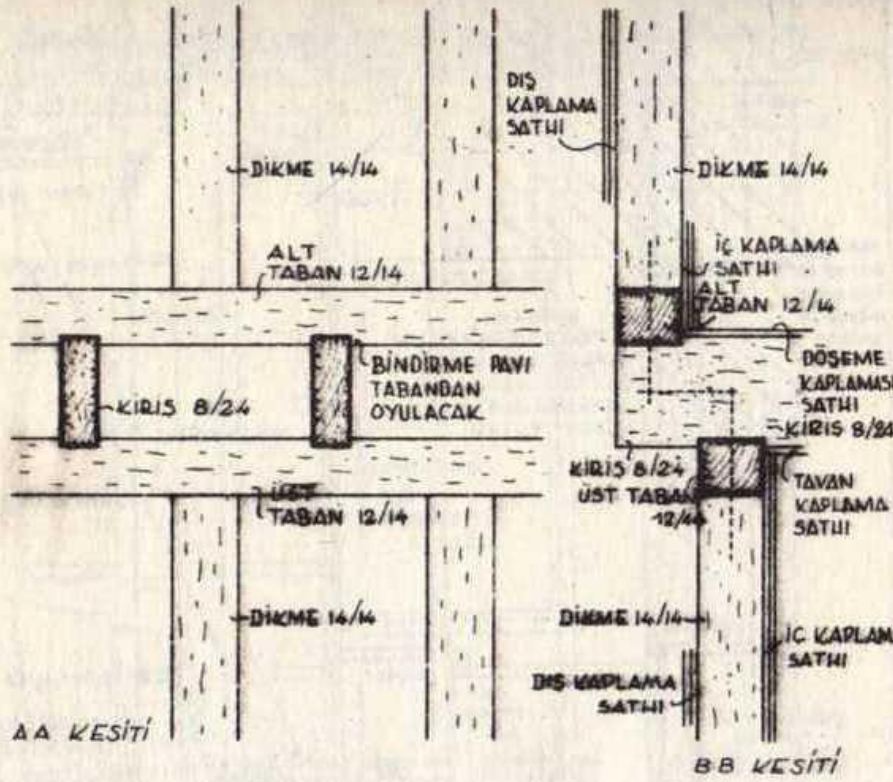

GÖRÜNÜŞ

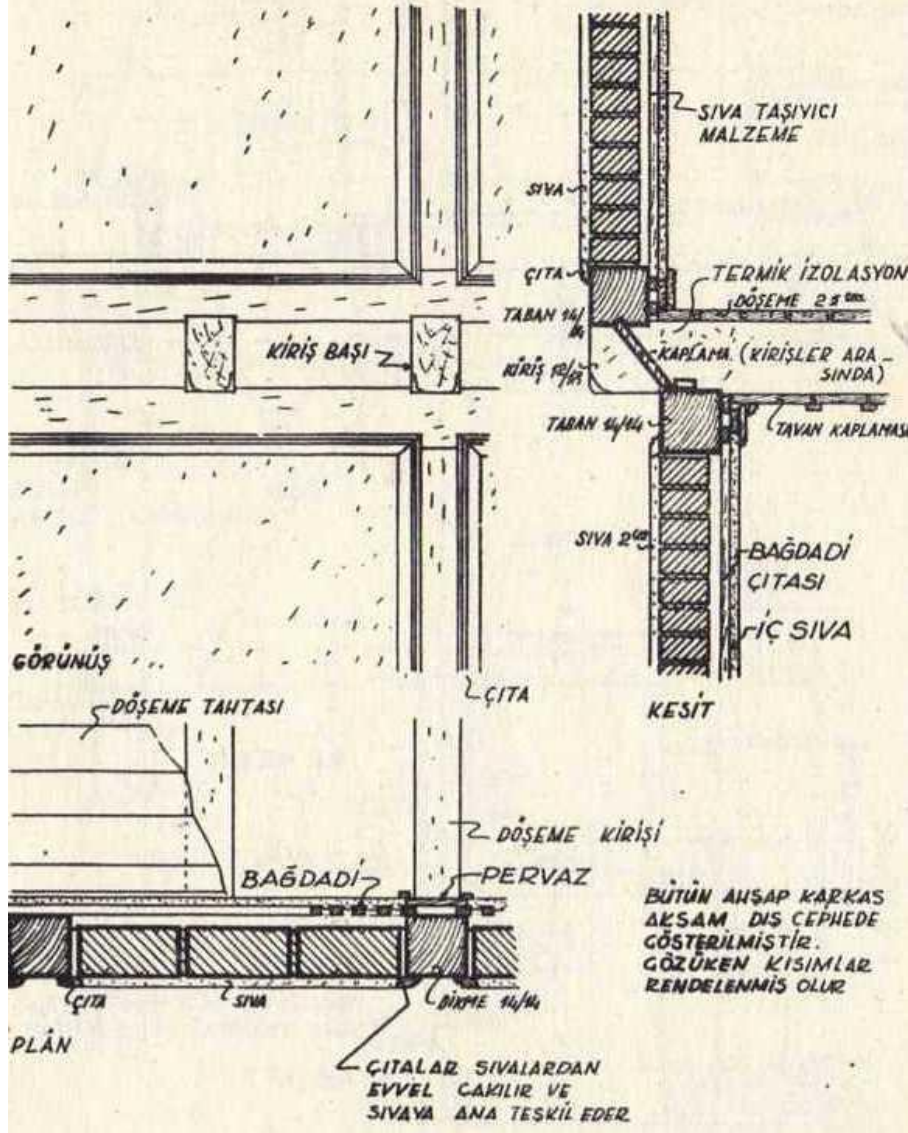
PLAN

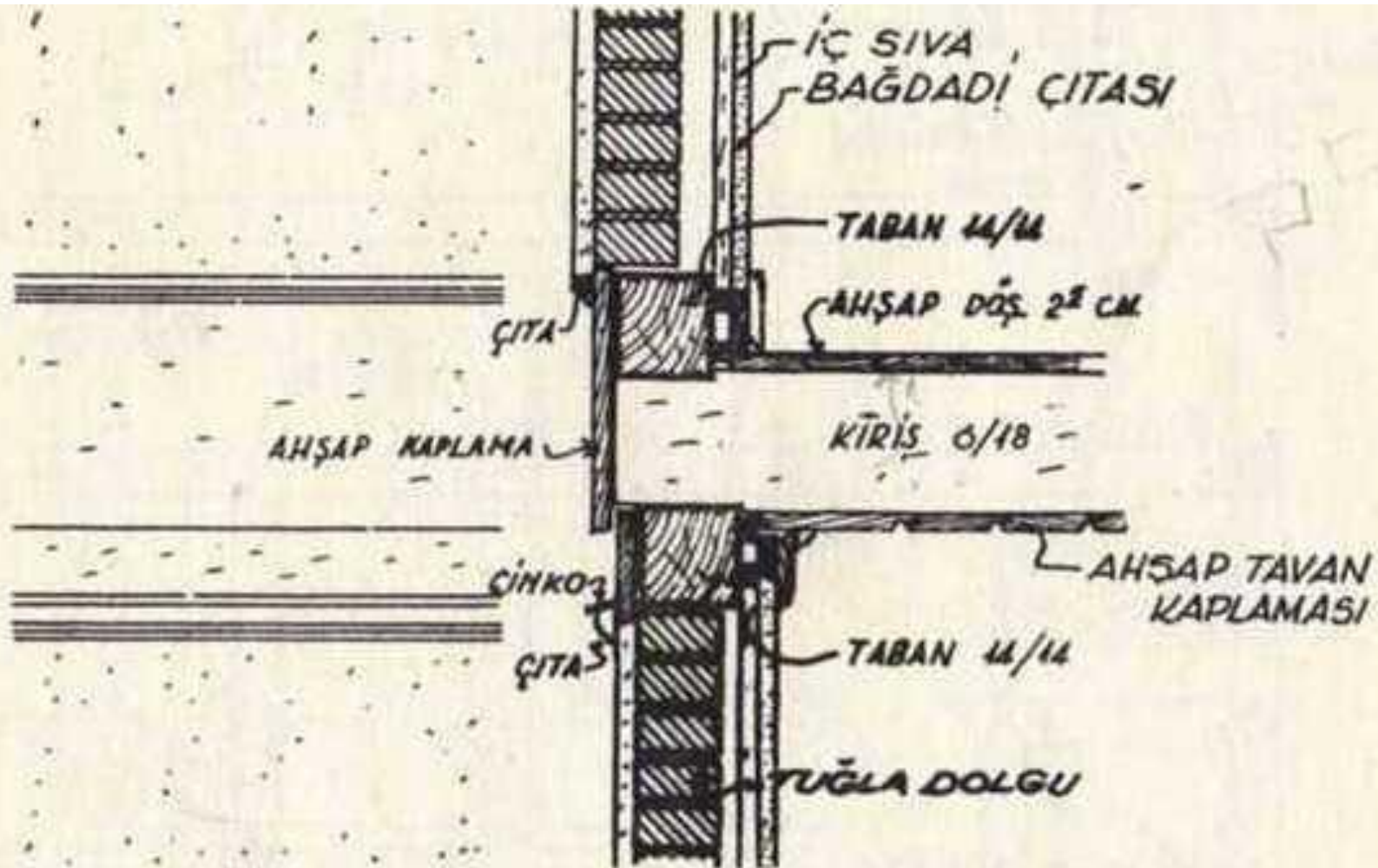
KONSOL . ÇİFT TABANLI ALIŞAD KARKAS YAPI SİSTEM DETAYI

DÖŞEME KIRIŞLARI
DİKME TAKSİMATA
TABİ DEĞİLDİR.

KAT DOŞEME Sİ HIZASINDAN DETAY

- Ahşap çatkı çok beğenilen bir sistem olmalıdır ki yüzyıllar boyu devam etmiş, gelişmiş ve sanat akımlarına kolaylıkla cevap verebilmiştir. Barok döneminde eğri çizgiler ahşaptan oyularak kolaylıkla elde edilmiş, eğri yüzeyler ise bağdadî yöntemle en doğru şekilde uygulanmıştır. Neo-klasik dönemde yarım gömme sütunlar, üçgen alınlıklar, daire ve düz kemerler, iri silmeler ahşap evlere de kolaylıkla uygulanmıştır. Abdülhamid döneminin süslü, dekupajlı yapıları ahşap için tam bir rönesans olmuş, evler adeta bir dantel gibi işlenmiştir.

Art-Nouveau Türkiye'de ahşaba büyük bir başarıyla uyarlanmıştır. Bu sanat hem çok sevilmiş hem de ustaca ve yeniden yaratılırcasına ortaya konulmuştur. Çatı katı balkonları, korkuluklar, yaşmaklar çok güzel örnekleri sergiler. 19. yy'ın sonlarında bütün bu son dönem akımları ve Neo-Klasik Osmanlı üslubu birbirine katılmış olarak ahşap evlerde çok iyi uygulanmıştır. Birbirine eklenen tahta, çıta ve profillerle bütün ve detay arasında oranlamalar, ritmik bölünmelerle gölge ve ışık etkileri yaratılmış, bunlara bazen renkli nakışlar, resimler ve silmeler de katılmıştır.

